

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Υπό Jean-Claude PAYE
Secrétaire Général de l' OCDE

Η ανάπτυξη¹ και η απασχόληση εξαρτώνται εξ ορισμού από την δεξιότητα των οικονομικών να παράγουν επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις αποκομίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερα οφέλη - αυτό ήταν ένα από τα μείζονα θέματα της μελέτης του ΟΟΣΑ σχετικά με την απασχόληση. Τα κέρδη της αποδοτικότητας που απορρέουν από την υιοθέτηση, διάδοση και την συνεχή βελτίωση των νέων τρόπων κατασκευής συγκαταλέγονται μεταξύ των κυριοτέρων βασικών παραγόντων της συνεχούς αύξησης των καθαρών μισθών στις οικονομίες του ΟΟΣΑ. Πάντως, ανέκαθεν, η εμφάνιση νέων δραστηριοτήτων ήταν η κυριότερη πηγή δημιουργίας θέσεων εργασίας.

Ωστόσο, τις δύο τελευταίες δεκαετίες που χαρακτηρίζονται από ένα έμμονο υψηλό ποσοστό ανεργίας σε πολλές χώρες του ΟΟΣΑ, και σε μερικές άλλες, από μία αυξανόμενη μισθολογική ανισότητα που συνεχώς κερδίζει έδαφος, ήταν συχνά - σύμφωνα με την διαδικασία της «δημιουργικής καταστροφής» που ενέχει τη διαρθρωτική αλλαγή - το πιο εμφανές «καταστροφικό» στοιχείο. Σύμφωνα με την λογική πολλών, η τεχνική αλλαγή, σε συνδυασμό με την αύξηση του διεθνούς ανταγωνισμού συνδέεται, με τις μαζικές απώλειες των θέσεων εργασίας και με την ανεργία, που μαστίζει ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό εργαζομένων, οι ειδικεύσεις των οποίων έχουν ξεπεραστεί. Επιπλέον, η τεχνολογία, και ιδιαίτερα η τεχνολογία της ενημέρωσης και της επικοινωνίας, θεωρήθηκε υπεύθυνη για την όλο και πιο έντονη ανισομέρεια των εισοδημάτων και την αβεβαιότητα στον τομέα της απασχόλησης.

Υπάρχει λοιπόν ένα χάσμα: από την μία πλευρά η εμπιστοσύνη των οικονομολόγων, επιχειρηματιών και κυβερνώντων μέσα από μία πρωτοφανή αναζήτηση ανάκαμψης της οικονομίας και ανοδικής πορείας της απασχόλησης που αποδίδονται στις νέες τεχνολογίες. Από την άλλη, ο προβληματισμός μεγάλου μέρους του κόσμου που τίγεται άμεσα από την κατάργηση των θέσεων εργασίας και την αβεβαιότητα της απασχόλησης, και ο οποίος αμφιβάλλει κατά πόσο οι νέες τεχνολογίες είναι ικανές να προ-

1. Τίτλος του πρωτοτύπου: *Technologie, emploi et changement structurel. L' OBSERVATEUR DE L' OCDE. N. 194/1995.*

καλέσουν ανάκαμψη και ζήτηση. Αυτά τα προβλήματα συγχρονισμού αποτελούν τη μέγιστη πρόκληση των Κυβερνήσεων των Χωρών του ΟΟΣΑ και απαιτούν έναν πιο συγκεκριμένο υπολογισμό των σχέσεων μεταξύ τεχνολογίας και απασχόλησης.

Τέσσερα είναι τα θέματα που κυριαρχούν στο σημερινό διάλογο και που κυοφορούν πολλά ερωτήματα. Πρώτο και κύριο: η όλο και πιο έντονη ανησυχία που προκαλείται από την φύση των θέσεων εργασίας τις οποίες οι νέες τεχνολογίες προκαλούν ή καταργούν, καθώς και ο καταμερισμός πλεονεκτημάτων και κόστους που επιβαρύνει τους εργαζόμενους. Η μείωση της ζήτησης ανειδίκευτου εργατικού προσωπικού ήταν τόσο θεαματική που η ανεργία ή και η μείωση των μισθών άγγιξαν ένα μεγάλο μέρος του ενεργού μη άρτια ειδικευμένου πληθυσμού. Ποία είναι η αλληλεπίδραση μεταξύ υιοθέτησης νέων τεχνολογιών και υποκειμενικής εξέλιξης της διάρθρωσης των ειδικοτήτων στην κοινωνία; Ποιες ειδικοτήσεις θεωρούνται απαρχαιωμένες; Ποιες ζητούνται περισσότερο; Πώς τα εκπαιδευτικά συστήματα επιμόρφωσης και κατάρτισης μπορούν να ανταποκριθούν στη ζήτηση των νέων ειδικοτήτων;

Δεύτερον, ήρθε η στιγμή να εξετάσουμε τα κέρδη της καθαρής παραγωγικότητας που συνδέονται με την χρήση των νέων τεχνολογιών. Κατά πόσο οι σχέσεις μεταξύ τεχνικής προόδου, παραγωγικής ανάπτυξης, μισθών και απασχόλησης βελτιώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες; Τι ρόλο έπαιξε ο τομέας παροχής υπηρεσιών προς αυτή την κατεύθυνση; Οι τομείς υψηλής παραγωγικότητας δημιουργούν περισσότερες θέσεις εργασίας από αυτούς οι οποίοι παρουσιάζουν μικρότερη παραγωγικότητα; Κατά πόσο η τεχνική αλλαγή αποτελεί πηγή διαχείρισης του εργατικού δυναμικού; Κατά πόσο το στοιχείο αυτό επιδρά, σύμφωνα με τους τομείς, στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας; Ποιες είναι οι διεθνείς απηχήσεις; Σε μερικά κράτη η τεχνική πρόοδος ευνοεί περισσότερο την δημιουργία θέσεων εργασίας από ότι σε κάποια άλλα; Ποιοι είναι οι κύριοι παράγοντες όπως για παράδειγμα η εσωτερική ή η διεθνής ζήτηση, που επιδρούν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας;

Τρίτον, μπορούμε να εξετάσουμε τις νέες απαιτήσεις που απορρέουν από την χρήση των νέων τεχνολογιών, και ιδιαίτερα στους τομείς όπου οι αγορές μπορεί να παρουσιάζουν κάποια ύφεση ή να διέπονται από ανεπαρκείς κανονισμούς; Οι ισχύοντες κανονισμοί παρεμποδίζουν τον ανταγωνισμό των αγορών των προϊόντων και την εμφάνιση νέων προϊόντων και υπηρεσιών; Ή μήπως οι επιχειρήσεις δεν αποφασίζουν να εμπλακούν στην περιπέτεια των αγορών διότι οι κίνδυνοι είναι πολύ μεγάλοι; Γενικά αποδεχόμαστε και αναγνωρίζουμε, για παράδειγμα, ότι οι ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών πρέπει να προσαρμοστούν στο νέο πλαίσιο που οι τεχνικές και η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού δημιουργούν. Η αναθεώρηση του κανονισμού και η άρση πολλών περιοριστικών διατάξεων στην είσοδο της αγοράς είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη των ικανοποιητικών υποδομών της ενημέρωσης καθώς και των αντιστοιχών εφαρμογών και υπηρεσιών που εμφανίζονται ως σημαντικές πηγές ζήτησης και απασχόλησης για το μέλλον. Τα ερωτήματα αυτά γύρω από τον κανονισμό και την ανάπτυξη απασχολούν ολόκληρο τον κόσμο.

Τέταρτον, δημιουργούνται πολλά ερωτήματα που αφορούν τις αλλαγές στα συ-

στήματα οργάνωσης που πρέπει να εισαχθούν στους κόλπους των επιχειρήσεων: στην οργάνωση της εργασίας (ευελιξία, «πολυπραγμοσύνη» μονιμότητα της εργασίας)· στην οργάνωση της παραγωγής («επακριβής υπολογισμός» της παραγωγής, «αναδιάταξη», ευέλικτη εξειδίκευση)· στην ικανότητα επιμόρφωσης του προσωπικού των επιχειρήσεων (απόκτηση γνώσεων). Πρέπει να αναφέρουμε, επίσης, και το πρόβλημα της πραγματικής και της δυνητικής δημιουργίας θέσεων εργασίας στις μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις (τι θέσεις εργασίας δημιουργούν πράγματι και πόσες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν) και από αυτή την άποψη, το ρόλο που παίζει η τεχνολογία σε αυτή τη διαδικασία.

Τεράστιες αλλαγές που έχουν βαθιές επιπτώσεις στην πολιτική όσον αφορά στα θέματα τεχνολογίας και καινοτομίας αλλά και σε άλλες πλευρές του κυβερνητικού έργου που άπτονται του νόμου των επιχειρήσεων. Ο πιο ενδεδειγμένος προσανατολισμός για τις Κυβερνήσεις είναι να επικεντρώσουν την δράση τους στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Αν και συνολικά δεν διακρίνονται αποκλίσεις στις πολιτικές επιμόρφωσης και κατάρτισης που σχετίζονται με τις ανάγκες της τεχνολογίας και των επιχειρήσεων, εντούτοις καταγράφουμε μία τεράστια κίνηση πειραματικών εφαρμογών που στόχο έχουν να εναρμονίσουν, όσο το δυνατόν καλύτερα, την κατάρτιση με τις απαιτήσεις της επαγγελματικής ζωής. Μέσα από αυτούς τους πειραματισμούς, προσπαθούμε, με κάθε μέσο, ώστε οι μαθητές και οι φοιτητές να αποκτήσουν ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων πάνω στις οποίες θα μπορούν να βασισθούν για να παρακολουθήσουν μία διαρκή κατάρτιση, προσπαθώντας συγχρόνως να αναπτύξουν και μία «έγκαιρη» πρακτική κατάρτιση, να πολλαπλασιάσουν τις δυνατότητες κατάρτισης επί το έργο και να στηρίξουν το πνεύμα της επιχείρησης μέσα από την επιμόρφωση και την κατάρτιση.

Ωστόσο η πολιτική της τεχνολογίας στοχεύει τις περισσότερες φορές κυρίως στη δημιουργία βιομηχανικών τεχνικών στις μεγάλες βιοτεχνικές επιχειρήσεις. Έτσι λοιπόν, για να βελτιώσουμε τις οικονομικές επιδόσεις μακροπρόθεσμα, θα πρέπει αναμφισβήτητα να επικεντρώσουμε εκ νέου τις προσπάθειες προς μία ευρεία διάδοση της ενημέρωσης και της γνώσης, κυρίως στις μικρές επιχειρήσεις, ώστε να ολοκληρωθεί η διεξαγόμενη ενέργεια προς όφελος της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών. Ορισμένες Χώρες ανέλαβαν πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση, αλλά θα μπορούσαν να γίνουν επιπλέον προσπάθειες. Θάπρεπε να προχωρήσουμε περισσότερο στην «επανισορρόπηση» της τεχνολογικής πολιτικής ώστε οι στόχοι της να ανταποκρίνονται καλύτερα στους στόχους των άλλων διεξαγόμενων πολιτικών κυρίως σε αυτούς, που έχουν κάποια επίπτωση στην απασχόληση και το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Η επιθυμία σύσφιξης των δεσμών μεταξύ της τεχνολογικής πολιτικής και των άλλων τομέων του κυβερνητικού έργου διαπερνά μέσα από την επανεξέταση των διαφόρων πολιτικών επιλογών οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα των προηγμένων οικονομιών στις περισσότερες από τις μεγάλες Χώρες του ΟΟΣΑ (κυρίως στη Γερμανία, Καναδά, ΗΠΑ και Μεγ. Βρετανία), καθώς επίσης και σε μερικές μικρότερες Χώρες-μέλη. Οι οικονομικές επιδόσεις και τα αποτελέσματα

στον τομέα της απασχόλησης μπορούν να βελτιωθούν σταθερά και με διάρκεια εάν όλοι οι ενδιαφερόμενοι συντελεστές συμμετέχουν πιο ενεργά στην ανάπτυξη και στη διάδοση των τεχνολογιών: αφενός οι υπεύθυνοι θεσμοί της επιστήμης και της τεχνολογίας, αφετέρου το σύστημα καινοτομίας στο σύνολό του (βιομηχανικές επιχειρήσεις όλων των μεγεθών και των τομέων, ερευνητικά κέντρα, Πανεπιστήμια, εμπορικοί οργανισμοί και χρήστες των τεχνολογιών). Η διαδικασία αυτή θα εδραιωθεί εάν ενισχυθούν οι μηχανισμοί της αγοράς και εάν εντατικοποιηθεί ο ανταγωνισμός στις αγορές των προϊόντων και εάν, τέλος, τα διάφορα Κράτη επανεξετάσουν τα κίνητρα και τους θεσμούς που επιδρούν στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών από το Κράτος.

Γενικά θάπρεπε να προσηλωθούμε στην μείωση του κόστους και στην αύξηση των κερδών τα οποία επιφέρουν οι αλλαγές, που απορρέουν από την υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών και των βιομηχανικών αναδιαρθρώσεων που εμπεριέχουν. Πρέπει κυρίως να μειωθεί το κόστος μετάβασης και να αντιδράσουμε στην ύφεση των αγορών, και, παράλληλα, να μειωθεί το κόστος των μακρών περιόδων απαιτούμενης κατάρτισης. Οι προσπάθειες θα πρέπει να επικεντρωθούν προς τρεις πολύ σημαντικούς τομείς δράσης: πρώτον, παροχή στους αποκλεισμένους και σε αυτούς που πρώτοι έπεσαν θύματα, εξαιτίας της ανάπτυξης των απαιτούμενων ειδικεύσεων, της κατάρτισης και των επιδόσεων που στρέφονται προς την τεχνολογία και την επιχείρηση, δεύτερον, τροποποίηση ή άρση των κανονισμών που αναχαιτίζουν την υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών και τρόπων οργάνωσης (στον τομέα της εργατικής νομοθεσίας ή των μεταβιβάσεων των δημόσιων αγορών, για παράδειγμα), τρίτον, ενίσχυση της υποδομής των επιχειρήσεων (κυρίως διαδίδοντας ευρύτερα τις πληροφορίες γύρω από τις «καλλίτερες πρακτικές»), τομέας στον οποίο, πρόσφατα πολλές Χώρες πήραν διάφορες πρωτοβουλίες τροποποιώντας τους λογιστικούς κανόνες ώστε να συνυπολογιστεί καλύτερα η προσφορά του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Τα θεμελιώδη αυτά ερωτήματα τίθενται σε ένα πλαίσιο φορτισμένο από την αυξανόμενη διεθνοποίηση της οικονομίας. Ο ΟΟΣΑ έχει να παίξει ένα σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση βοηθώντας να κατανοήσουμε καλύτερα την λειτουργία της τεχνολογίας στην οικονομική ανάπτυξη και διατυπώνοντας τις αρχές που θα επιτρέψουν την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απόδοση των τεχνολογικών αλλαγών και την ελαχιστοποίηση του κόστους. Δύο τρέχουσες δραστηριότητες σκιαγραφούν τις εργασίες που επιτελεί ο ΟΟΣΑ στον τομέα αυτό. Αφενός η συνδιάσκεψη σε επίπεδο Υπουργών, της Επιτροπής της επιστημονικής και τεχνολογικής πολιτικής, που έγινε το Σεπτέμβριο του 1995 και ασχολήθηκε κυρίως με τους δεσμούς μεταξύ επιστημονικού συστήματος και ανθρώπινου δυναμικού. Αφετέρου, οι εργασίες για την τεχνολογία και την απασχόληση που έχει αναλάβει ο Οργανισμός μετά από αίτημα της Ομάδας των 7 με σκοπό να συνεισφέρει στην ενίσχυση των ευοίωνων αντιδράσεων των τεχνολογικών μεταβολών.